

Temat lekcji: Społeczeństwo polskie po II wojnie światowej

Zagadnienie: Powstanie Solidarności

Relacja Marka Białego zarejestrowana w formie wideo przez Emilię Matuszewską w 2021 roku w Warszawie, sygnatura AHM_V_0206

Fragment wideo: „Założenie Solidarności w Siedlcach” (4 min 37 s)

Wprowadzenie

Marek Biały urodził się w 1949 roku w Środzie Wielkopolskiej. Wychowywał się w Zaniemyślu, potem w Kępnie. W 1973 roku ukończył studia na Wydziale Odlewnictwa Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie i podjął pracę w krakowskim Instytucie Odlewnictwa. W 1976 roku przeniósł się z rodziną na stałe do Siedlec, gdzie otrzymał pracę w Odlewni Staliwa Stalchemak. W 1980 roku zaangażował się w tworzenie NSZZ „Solidarność”. Więziony w czasie stanu wojennego, został zwolniony z pracy za działalność w podziemnej Solidarności.

W 1989 roku współtworzył Komitet Obywatelski „Solidarność” w Siedlcach oraz organizował w województwie kampanię wyborczą.

W poniższym fragmencie Marek Biały opowiada, jak w Siedlcach we wrześniu 1980 założono NSZZ „Solidarność”.

Transkrypcja nagrania

Marek Biały: Przełomem w moim życiu, tam, ale i w ogóle, to był rok 1980. W Siedlcach nie było w sierpniu żadnych strajków. [...] A już po 31 sierpnia, to momentalnie, w pierwszym tygodniu: – No to słuchajcie, no musimy te wolne związki zawodowe u nas zrobić. – I tak się złożyło, że jak żeśmy się spotykali, to żaden z tych kolegów nigdy nie był działaczem związkowym. [...] No ale ktoś w końcu przywiózł statut z Warszawy, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Mazowsze”. I w ciągu tygodnia żeśmy szybciotko zebrali deklaracje wstąpienia. Było... było nas taka grupa, w każdym razie, no... Wśród tysiąca ludzi łatwo jest znaleźć, a zakład na trzy zmiany pracował, więc w każdym razie łatwo było znaleźć osoby, które... – Dobra, będziesz zbierał podpisy? Zbieraj. Kto chce, niech się podpisuje. – I praktycznie w ciągu tygodnia żeśmy tysiąc osób... No tysiąc nie, z 900 chyba było na tych deklaracjach zbiorowych przystąpienia do Związku Zawodowego „Mazowsze”. Jeszcze Solidarności nie było. Solidarność powstała 17 września.

No a myśmy to zebranie delegatów... Wtedy delegaci byli już wybierani na tych wydziałach wszystkich, było to, w jakiś sposób to się już odbywało... no w miarę

przyzwoicie, bez żadnej takiej... nie do zaakceptowania prowizorki czy partyzantki. Dwie osoby były w tym naszym Komitecie założycielskim. A jak żeśmy powiesili listę, znaczy, że powstał komitet założycielski i tak z nazwiskami, dziesięć tych nazwisk musiało być wypisane. A jak żeśmy to robili, w jakiej kolejności to robimy? Kto będzie tym pierwszym? No i stanęło na alfabecie. Nie było nikogo na „A”. [śmiech]

Emilia Matuszewska (prowadząca wywiad): Rozumiem.

Marek Biały: No, tak żeśmy, tak to stanęło. Tak to stanęło. No i w każdym bądź razie jedna osoba była, która gdzieś tam działała w związkach chyba, to była społecznym inspektorem pracy (już nie pamiętam), a to była funkcja związkowa. Taki starszy pan, zresztą notabene partyjny, ale potem w tej komisji zakładowej był, pierwszej, i bardzo nam pomógł, bardzo. [...] I żeśmy zrobili to zebranie... Siedemnastego powstał, była ta deklaracja, że tworzymy... w Gdańsku Krajowa Komisja Porozumiewawcza się zebrała i zrobimy jeden związek w skali kraju. Jak dobrze kojarzę, siedemnastego to było, a myśmy to zebranie nasze robili w zakładzie dziewiętnastego. Dziewiętnastego czy osiemnastego, bo nawet jak ktoś przyjechał z Warszawy, bo oczywiście trzeba było na kimś się opierać, no to on powiedział, że jeszcze nie ma żadnego dokumentu, co tam ustalono w Warszawie. Co tam ustalono w Gdańsku jeszcze nie wie, wie tylko, że powstał Związek Zawodowy „Solidarność”. No i myśmy, nasze dokumenty z zebrania zostały stworzone jako Związek Zawodowy „Mazowska”, prawda, a za tydzień byliśmy już Solidarnością. Nikt nie... I na szczęście, na szczęście żadna władza nie protestowała przeciwko temu, a członkowie też nie. I żeśmy zaczęli być, właśnie tak powstał Związek Zawodowy... Związek Zawodowy „Solidarność” w Siedlcach, [...] w którym oczywiście byłem w komisji zakładowej. Ale w październiku już żeśmy zaczęli już tworzyć struktury ponadzakładowe, czyli zbierać się w gronie, że tak powiem, przedstawiciele innych zakładów. I tak żeśmy stworzyli Związek Zawodowy „Solidarność” w Siedlcach.

Pytania do materiału źródłowego

1. Odtwórzcie krok po kroku, jak pan Biały zakładał NSZZ „Solidarność” w Siedlcach. Jakie czynności trzeba było wykonać, aby taki związek zaczął działać?
2. Czy ludzie chętnie wstępowali do siedleckiej Solidarności? Uzasadnijcie swoją odpowiedź.
3. Czy do związku wstępowali członkowie PZPR? O czym to może świadczyć?
4. Czy osoby zakładające siedlecką Solidarność miały jakieś doświadczenie w tworzeniu tego typu struktur i prowadzeniu działalności związkowej? Czy było ono niezbędne do zaangażowania się w ruch? Czyje doświadczenia okazały się przydatne? Na jakich wzorcach oparli się działacze?
5. Czy tworzenie Solidarności było działaniem spontanicznym i oddolnym, czy zaplanowanym przez jakieś władze?

Pełna relacja dostępna jest na stronie <https://relacjebiograficzne.pl/demo/video/464-marek-bialy>.